

pri Srbih pričel pojavljati nov stereotip za Slovenca. Postal je domišljav, vase zaljubljen, zloben, v glavnem negativen. In obenem hvaležno gradivo za manipulacije.

Ni dvoma, da se stereotip kot prvina kakšne kulture oblikuje počasi. Ko pa nastane, je zelo trdoživ in je treba zelo veliko časa, da ga premagamo in presežemo. In prav zato govorim. Želim si, da bi se ta porajajoči se stereotip o Srbih ne ustalil, naj bi ne dobil domovinske pravice pri Slovencih. Menim, da je to sedaj še mogoče.

Na stereotipe in njihovo zlorabo je mogoče vplivati, o tem imamo dokaze v zgodovini. In to prav na primeru Srbov. Poznamo nekaj poskusov, da bi z določenimi nameni spremenili odnose med Srbi in Slovenci. Spomnimo se poskusov ob začetku prve svetovne vojne. Še danes se spominjam antisrbskih pesmi, ki jih je znala moja mama in se jih je tiste čase naučila v šoli. Spomnimo se antijugoslovanske propagande ob koroškem plebiscitu. V bistvu je bila zgrajena na antisrbski gonji in usmerjena na vojsko. Prepričan sem, da je prav ta nemalo prispevala k oblikovanju nekega drugega stereotipa, stereotipa o vojaku. In prav s tem zadnje čase tudi manipulirajo. Vendar je to drugo vprašanje. Nas zanima, kako so skušali oblikovati nove stereotipe in kako so jih zlorabljali. V obeh omenjenih primerih niso uspeli. Prevladala sta razum in življenjske izkušnje. Spomnimo se samo izseljencev v Srbijo 1941. Pri Slovencih se ni oblikoval negativen stereotip o Srbu.

Kaj lahko storimo, da preprečimo oblikovanje novega stereotipa? Najprej bo treba podrobno raziskati pojav stereotipa. Če bodo ljudje vedeli, kaj je to stereotip, da gre le za predsodke, ki ne vzdržijo razumne presoje, bodo možnosti zlorabe veliko manjše.

Drugo, kar moramo storiti, je, da skušamo vedno jasno povedati, kdo je kriv za določeno krizno situacijo, ki jo skušajo reševati med drugim tudi z manipulacijami s stereotipi. Posameznika, ki je odgovoren, je treba imenovati in ga ne skrivati za pripadnost določeni skupini ali določenemu narodu. In kar je najbolj pomembno, v kritičnih situacijah ne smemo iskati krivde le pri drugih. Iskati jo je treba tudi pri sebi, pri svojih dejanjih. S tem ne bo potrebe po manipulacijah pa tudi ne po umetnem ustvarjanju novih stereotipov kakršnekoli oblike.

Borut
Šuklje

Potreba po redefiniciji družbe in kulture

Ob pobudi in razpravi o zvezi slovenskih razumnikov samo nekaj pripomb. Če razumemo kulturo in kulturne dejavnosti v tem najširšem smislu, kot je bila opredeljena na začetku, potem lahko opredeljujemo današnji zbor slovenskih kulturnih delavcev – če rečem z Bojanom Štihom – kot spraševanje o duhovnem in materialnem, pa tudi političnem in evropskem položaju naroda, kateremu z jezikom, duhovno omiko in življenjsko usodo pripadamo. Seveda sprašujemo natanko določenem času, času politične in gospodarske krize, času, ko je

produktivnost dela že več let na ničelni točki, ko je rast družbenega proizvoda minimalna, v času, ko imamo največjo stopnjo inflacije v Evropi, ko je stopnja brezposelnosti skoraj najvišja v Evropi in ko so stroški upravljanja enormno visoki. V času, ko se stopnja realne avtonomnosti ekonomskih subjektov stalno zmanjšuje in ko postaja uravnilovka gospodarska filozofija preživetja in ko je seveda že popolnoma jasno, da bo država, če bo postavljena v vlogo lastnika družbenih sredstev, vodila ekonomsko politiko po svoji lastni logiki socialne pravičnosti, ki naj omogoči preživetje vseh. Pa vendar tudi v času, ko ne moremo pristati na desetletno hiranje, na logiko nekega drugačnega socializma. Prav zaradi tega ker prehaja evropski razvoj, kateremu slovenska duhovna in materialna kultura pripada od Brižinskih spomenikov naprej, kot enakopraven in skladen del tega razvojnega procesa in kateremu pripada tudi s svojim socialno-političnim izkustvom od zgodnjega krščanstva in kmečkih uporov do političnega izročila in sporočila osvobodilnega boja, tisto, ki nas druži z evropsko politično in kulturno tradicijo. Ker torej prav ta enotni tok razvoja prehaja v nove strukturne transformacije – o nekaterih je pravkar govoril dr. Urbančič – ki jih označuje obdobje korenitih tehnoloških sprememb, zasnovanih na tretji tehnološki revoluciji, ki pomenijo integralno transformacijo ob novih energetskih osnovah, novih načinih proizvodnje, novega tipa razvoja, do novih vidikov družbenosti in nove človeške subjektivitete. Na teh osnovah se seveda odpira širok razpon skrajno različnih možnosti tipov razvoja, socialnih modelov in tipov civilizacij, ali kot je rekel dr. Rupel – čas epohalnega preobrata iz družbe rokodelstva v družbo intelektualnih storitev. Časa seveda, ko biti neodločen, ni in ne sme biti za nikogar več. V tem času se seveda opredeljujem do danes izrečene ideje o zvezi slovenskih razumnikov. Dovolite samo nekaj tez ob tem, da bi jo seveda umestil v čas in prostor.

Prva teza: Dominanta kriznih osemdesetih let je krčevito prizadevanje za ohranitev status quo in deklarativno ohranjanje sistema, vzpostavljenega v prejšnjem desetletju. Če je imela Jugoslavija v petdesetih in šestdesetih letih ustrezen razvojni intervencionizem, ki je bil v skladu z jasno postavljenimi razvojnimi cilji, seveda v sedemdesetih in osemdesetih letih ne ustreza več niti stopnji družbene niti ekonomske razvitosti niti svetovnemu tehnološkemu razvoju, temveč vodi v dogovorno ekonomijo, ki se v razmerah disparitet cen nima o čem dogovarjati in dejansko postane ekonomija delitve in prerazporeditve tudi ekonomija izsiljevanja, kdo bo dobil več »pocenjenih« proizvodnih faktorjev za razvoj (o tem je govoril dr. Sočan na začetku). Torej je to danes neustrezen ekonomski sistem, ki ne priznava vloge blagovne proizvodnje, tržnih mehanizmov in ekonomskih zakonitosti, ki priznava različnosti, ki zamenjuje enakopravnost in enakost, obenem pa seveda ne zaupa najširšemu družbenemu gibanju, njegovi porajajoči se inventivnosti, ki se kaže v demokratični pluralistični socialistični družbi.

Druga teza: Koncept socializma, ki je grajen na homogenizaciji, notranje enotnosti v vsem, stapljanje vseh ekonomskih, socialnih in političnih protislovij v en sam samcat blok ni sposoben niti amortizirati, kaj šele reševati družbena protislovja, ker duši iniciativo.

Tretja teza: Rešitev za Jugoslavijo ne predstavlja danes niti dosledno izvajanje sistemov, o čemur dostikrat slišimo, še manj seveda tista grozljiva vizija o prevladi razrednega nad nacionalnim, temveč demokratizacija političnega življenja in modernizacija gospodarstva.

Četrta teza: Ob tem ZK ni bila potisnjena v nastalo stanje, temveč je

zanj najodgovornejša, torej je njena prenova tudi pomemben moment reforme celotnega političnega sistema, ki šele ustvarja možnosti globalnih družbenih sprememb jugoslovanske družbe.

Torej je vprašanje danes, če vse te teze držijo. Ali modernizacija in reformacija samoupravnega socializma v smeri tržnega gospodarskega sistema in družbene demokratizacije ali vrtenje v krogu, v tistem krogu, ki predpostavlja dominantno vlogo države, ki predstavlja uokvirjeno demokracijo pred strahom pred odpiranjem alternativ, s strahom pred soočanjem z realnostjo in z vnaprejšnjimi diskvalifikacijami vsake raznolikosti družbenih, ekonomskih pa tudi političnih interesov? Torej ali ekonomsko in politično ne smemo preživeti, temveč opravičiti naš družbeni projekt ali pa propasti?

S tem se seveda postavlja vprašanje (kot smo danes že slišali) legitimnosti politične oblasti in s tem tudi vprašanje legitimnosti ZK. Mislim, da je zgodovinska avantgardnost ZK, seveda v tistem prvem, predvsem zaradi tega, ker objektivni pogoji, ki jih je ustvarila kriza, po lastni inerciji vodijo v duhovno skromno in nedemokratično različico socializma, različico socializma, umiranje po obrokih (če rečem s Torkarjem).

Dosedanji politični modeli reševanja družbenih konfliktov niso uspeli odpreti alternativ, obenem pa so se prav v odporu »danim«¹ družbenim razmeram in modelom upravljanja formirale pomembne sile, zainteresirane in sposobne »za obličanje«² dejavne politike v razreševanju sedanjih konfliktov in odpiranju vizije, preusmeritve in prenove samoupravnega socializma. To seveda samo potrjuje dejstvo, da ni izhoda iz sedanje krize, niti brez ZK niti samo z njo. To pomeni nujnost, da se konstituira blok socialističnih sil z ZK, ki bo delovala kot del družbenega gibanja, v katerem se bo aktivno borila za krepitev bloka idejnih in akcijskih somišljenikov. Socialistična zveza pa seveda znotraj tega postaja iniciatorica in usklajevalka takšne politike, ki bo sposobna demokratičnega povezovanja in skupnega delovanja različnih, pa vendar za isto konkretno vizijo zainteresiranih sil. Za ZK seveda to pomeni, da reformnih procesov ni mogoče upreti samo na partijsko-politične, temveč predvsem in tudi na zunaj politične institucije, ki predstavljajo socialistično civilno družbo.

S tem govorim in s tem se približujem h koncu ob tej ideji. S tem govorim o reformni koaliciji, ki jo je potrebno vzpostaviti in ki bo vodila politiko prestrukturiranja, predvsem v smeri večje ekonomske in politične aktivizacije posameznikov, ekonomske in politične individualizacije z jasno določeno socialno politiko. Seveda se pri tem takoj postavlja vprašanje, kako do mehanizmov v izvajanju reform. Ob tem bi opozoril na tri do štiri točke.

1. Poleg globalnega programa redefinicije socialistične družbe potrebujemo učinkovit mikro program, predvsem zato, ker se je obdobje velikih globalnih reform sedemdesetih let izteklo, dopolnjevatih jih je treba z iniciativami na mikro ravni, ker so globalne reforme dragi in izredno tvegani projekti.

2. Druga, seveda reformna strategija ne more ostati v ozkih političnih krogih, brez temeljne povezave s širšo demokratično bazo, ki sem jo prej imenoval socialistično civilno družbo. Obenem reformnih teženj ni s predpostavko homogene družbene moči, niti brez pravne države.

3. V ekonomskem sistemu so lahko integracijski faktorji vezani zgolj na tržne mehanizme in tržno gospodarstvo, s čimer kulturni pluralizem, ki

mora postati izhodišče priznavanju jugoslovanske različnosti, dopolnjujemo s svobodnim pretokom idej, kapitala, blaga in delovne sile v jugoslovanskem prostoru.

4. Hitre, skrbno načrtovane in hitre pa tudi pragmatične notranje spremembe morajo razmeroma hitro prinesiti tudi pozitivne rezultate, ki jih bo v kvaliteti življenja čutil vsak izmed nas.

Gre torej za kulturni pluralizem in iskanje novih civilizacijskih ciljev, torej tudi za vprašanje nosilcev teh reform, njihove legitimnosti seveda prav zato, ker je vprašanje nosilcev reforme temeljno vprašanje, moramo nanj odgovarjati tudi z vlogo zbora kulturnih delavcev v tej reformni koaliciji, kakor sem jo opisal ali zbora razumnikov v tej reformni koaliciji, kakor si jo zamišljam jaz.

Obenem pa bi spomnil še na eno idejo, na idejo, ki bi jo bilo potrebno oživiti, tj. ideja tretje univerze – naših znanstvenih in kulturnih delavcev, ki živijo v inozemstvu in s tem iščem stik z idejo o svetovnem slovenskem kongresu, ker se mi zdi, da je ideja tretje univerze veliko bolj uresničljiva – finančno, materialno in vse drugo, kot ideja svetovnega slovenskega kongresa. Seveda pa se v vprašanje vključevanja zveze slovenskih kulturnih delavcev ali zbora slovenskih kulturnih delavcev v to reformno koalicijo, očitno sodeč po dosedanjih razpravah, odpira še nekaj vprašanj, zato seveda predlagam in moje mnenje je, da bi razširil današnje delovno predsedstvo, ki naj v določenem roku pripravi, torej operacionalizira idejo delovanja zveze kulturnih delavcev.

Igor
Torkar

Meditacija o spravah, o

»bratstvu i jedinstvu« in še o čem

Zadnje leto, dve prebiram v slovenskem in jugoslovanskem tisku pametne, dobronamerne pa tudi intelektualno porodne, primitivno lisjaške pa slalomске članke, predloge in polemike o spravi med ljudmi, o spravi med našimi narodi, in tudi o spravi med idejno različno mislečimi državljani. Številni zagovorniki teh različnih sprav imajo idejno – Janusovo glavo!

Sicer pa predvsem in najprej: Ni mi vseh beseda SPRAVA. Preveč me spominja na priložnostna *spravaštva* med predvojnimi političnimi strankami v Jugoslaviji in Sloveniji, ki smo jih levičarji vztrajno ironizirali in uspešno razkrinkavali. Tudi izpeljanke iz besede SPRAVA mi ne prebujajo idej, ki bi pogasile še vedno tlečo žerjavico spopadov med različno mislečimi posamezniki in narodi ter narodnostmi, ki imajo specifične zgodovinske razvojne stopnje tudi v današnji Jugoslaviji.

SPRAVNA DARITEV me spominja na zaklano žrtev, katero že od nekdaj polagajo na oltar bogov. Tudi mi imamo še vedno številne bogove, žrtev – posebno v prvih treh desetletjih po vojni – pa še več!

SPRAVNI POSKUS je obvezen poskus sprave v pravdah za razveze zakonskih zvez. Če si dovolim ščepec ironije, lahko rečem, da se narodi